

Project Augustus - Slachtoffers voor en na augustus 1945 - NEI

#woii #herdenken #gedenken #nadenken

"Werkelijk begrip van de geschiedenis bereik je alleen door oog in oog te staan met de mensen van vroeger"

Op 15 augustus was de 74ste Nationale Herdenking van 'alle slachtoffers van de Japanse bezetting van Nederlands-Indië en de directe gevolgen daarvan', 'de Japanse capitulatie en bevrijding van Nederlands-Indië in 1945'^[1].

De herdenking geeft - jammer genoeg - nog altijd aanleiding voor controversies. [Wel begrijpelijk](#). Gegeven de [historie](#) van Indische-Nederlanders. Daaronder [een deel van mijn familie](#).

Historie die vergeten is. Wordt.

Aanleidingen zijn de datum tot waar geteld wordt (15 augustus) en de daarmee samenhangende slachtoffers. Het steekt, zwak gezegd, dat de periode augustus 1945 - 1950 niet meetelt bij de Nationale Herdenking. Als je het 'conflict' om Nieuw-Guinea meerekend, dan moeten we doortellen tot 1963.

"Misschien moeten we wat ruimer kijken dan slechts het tijdvenster van een mensenleven, willen we het historische perspectief behouden"^[2].

"Ik denk dat het pas vanaf de onbelaste 4e generatie zal lukken om aan beide zijden de feiten en gebeurtenissen zo goed mogelijk in het juiste perspectief te (willen) zien en te plaatsen".^[3]

Voor de - eerste generatie - Indische Nederlanders is naast de Japanse bezetting

ook de periode augustus 1945 - 1950 een periode met opnieuw slachtoffers die niet vergeten mogen worden.

Het is een tijdvak die niet wordt 'meegenomen' in de Nationale herdenking op 15 augustus. Waarom is onduidelijk.

De data

Over welke data en periodes hebben we het precies? :

- **Februari 1942**, einde aan de Nederlandse bezetting vanuit Indonesisch perspectief. ^[4].
- **15 augustus**, afhankelijk van de tijdzone 14 augustus, is V-J Day (Victory over Japan Day) ^[5], de dag van de Japanse overgave.
- De formele datum van de overgave is **2 september**, waarop het bijbehorende document werd getekend in Tokyo Bay. Het werkelijke moment waarop de 2de Wereld Oorlog tot een einde komt.
- Op **17 augustus** werd door Soekarno de Indonesische Republiek uitgeroepen onder druk van jonge revolutionairen. Uiteraard werd die niet door de nederlandse staat erkend. Voor Indonesië is dit de dag van de Onafhankelijkheid. Door de chaos die volgde wordt 17 augustus ook gezien als de dag waarop de 'Bersiap'^[6] startte. Deze periode duurde ongeveer tot het voorjaar van 1946, toen de Britten de Indonesische archipel verlieten en overlieten aan de hollanders.
- De onafhankelijkheidsstrijd van de Indonesiërs was nog lang niet gestreden en zou duren tot **27 december 1949**, de dag van de formele soevereiniteitsoverdracht aan de Republiek Indonesia ^[4].

Politieke context

Het is duidelijk dat de Nederlandse staat niet graag terug kijkt op de gebeurtenissen na augustus 1945. Het meest bekend zijn [de Politionele acties in 1947 en 1948](#), de laatste geweldadige oorlogen van Nederland in Indonesië tegen de mensen die hun land na 350 jaar terug wilden.

- Het is een gegeven dat [de eerste Nederlandse troepen al op 10 juni 1945 landden op Sumatra](#).
- Een maand daarvoor komen de eerste 40 P51D Mustangs aan bij PEP in Brisbane Australië, die [een belangrijke rol gaan tijdens de politionele acties](#).
- 14 september 1945 wordt de KNIL luitenant Westerling met een team van 4 Nederlandse militairen boven het vliegveld van Medan gedropt.

Aanwijzingen dat de staat der nederlanden al geruime tijd bezig was met voorbereidingen om Nederlands-Indië weer aan [de lijst overzeese gebiedsdelen](#) toe te voegen.

Als Indische-Nederlander heb je grote pech wanneer je als Indo KNIL soldaat, net bevrijd uit een Jappenkamp, in naam van koningin en vaderland moet meehelpen je voormalige burens, collega's en vrienden om zeep te helpen.

Voldoende grond voor een breed scala aan sentimenten.

Aantallen

[Data](#), [periodes](#) en daarmee samenhangende vergeten gebeurtenissen, zijn bij de Nationale Herdenking van de Japanse bezetting van Nederlands-Indië al decennia lang onderwerp van discussie.

Daarmee samenhangend de aantallen slachtoffers. *'Wie worden er precies herdacht?'*

De tweede Wereldoorlog in de Pacific is niet begonnen bij de inval van de Japanners in '42 in Nederlands-Indië.

De Japanners hebben op 7 december 1941 Pearl Harbor gebombardeerd en waren eind 1941 Sarawak (noordelijk Borneo) binnengevallen. Zoals bekend hadden ze 10 jaar daarvoor Shanghai al veroverd en werden in 1937 [200.000 Chinezen in Nanjing](#) ^[7] op brute wijze vermoord. Sommige Japanners zeggen dat de oorlog is begonnen in 1931 met de bezetting van Mantsjoerije, het noordoostelijk deel van China.

Slachtoffers in de Pacific regio

Casualties ^[8] in the Pacific War numbered around 36.000.000 or 50% of the total casualties of the Second World War.

Nation	Killed/missing	Wounded	Prisoners of war	Civilian deaths
Australia	9470	13997	21726	
China	4.000.000	3.000.000		18.000.000
India ^[9]	6860	24.000	68.890	2.000.000
Japan	1.740.000	94.000	41.440 ^[10]	393.400
Netherlands East Indies	8.498		42.233	4.000.000
Philippines				1.000.000
United Kingdom	5.670	12.840	50.016	
United States	11.606	253.142	21.580	

Blank entries indicate that estimates are unavailable, but the numbers likely are small

Figure 1. KNIL-militairen Inf X 'Gadjah Merah' op 14 februari 1942.

Op basis van deze enorme aantallen is het voor een land als Nederland, met een decennia lang verleden in de regio, lastig te verklaren waarom er zo weinig aandacht wordt besteed aan de geschiedenis van WOII in 'de Oost'.

En de daarmee samenhangende Nationale Herdenking van 'alle slachtoffers van de Japanse bezetting van Nederlands-Indië'. Waaronder Amerikanen, Britten, Gurka's, Australiërs en KNIL Indonesiërs ^[11].

Troepen NEI

In Nederlands-Indië werden ~ 70.000 KNIL militairen en 33.000 Indonesische KNIL militairen ingezet. ^{[12] [13] [14] [15]}

In in december 1941 werden mannen in de leeftijd tussen 18 en 50 jaar voor het overgrote deel gemobiliseerd. Circa 42.000 van hen werden krijgsgevangene gemaakt. Het betrof o.a. Nederlands-Indische, Molukse, Papoea, Timoreze, Torodja (Celebes) en Menadonese KNIL soldaten.

Het hogere kader binnen het KNIL was van meet af aan overwegend ‘Europees’.

De KNIL Indonesiërs werden ingezet buiten hun regio van herkomst. Deze maatregelen verraden het besef dat het niet vanzelfsprekend was om tegen je eigen landsmensen te vechten, noch te allen tijde de belangen van de kolonisator te verdedigen. ^[12]

Vòòr 1945 gevallen slachtoffers NEI

De UN rapporteert dat er in totaal 4 miljoen mensen gestorven zijn door hongersnood en dwangarbeid tijdens de Japanse bezetting van Nederlands-Indië, waaronder 35.000 niet geïnterneerde Europeanen. Naar schatting zijn er ~ 14.800 van 100.000 geïnterneerde Europese burgers omgekomen in Japanse kampen ^[16]. Veel Japanse stukken / kamp-administratie zijn verloren gegaan. Hierdoor zijn exacte aantallen niet te geven.

In tabel 1 zijn de aantallen militaire en burgerslachtoffers in Nederlands-Indië opgenomen, gevallen vòòr augustus 1945.

Table 1. Slachtoffers in NEI

Nation	Army Killed/ missing	Army Prisoners of war	Civilian deaths
Netherlands East Indies	8.498 ^a	42.233 ^b	4.000.000 ^c

1. Exclusief militaire slachtoffers van de periode tussen 15 augustus 1945 en 1 januari 1963, waaronder het conflict om Nieuw-Guinea in 1962. Totaal 6.177 (Kolonel b.d. J.W. de Leeuw)
Exclusief slachtoffers van andere landen vgl VS, Engeland, India, Nieuw-Zeeland

2. Zie tabel 2
Exclusief POW's van andere landen vgl VS, Engeland, India, Nieuw-Zeeland

3. John W. Dower cites a UN report that estimated 4 million famine and forced labor dead during the Japanese Occupation of Indonesia. ^[17]

“The total number who were killed by the Japanese, or who died from, hunger, disease and lack of medical attention is estimated at 3,000,000 for Java alone, 1,000,000 for the Outer Islands. Altogether 35,000 of the 240,000 Europeans died; most of them were men of working age.”

The Dutch Red Cross reported the deaths in Japanese custody of 14,800 European civilians out of 80,000 interned.

Militaire slachtoffers

Hoeveel soldaten zijn gesneuveld tijdens de Japanse aanval, is mij niet bekend. Ik heb ook geen goede cijfers van het aantal slachtoffers bij de KNIL-ML. Er is een redelijke consensus over het aantal krijgsgevangenen en het aantal slachtoffers bij diverse legeronderdelen.

Table 2. POW NEI < aug. 1945

Geïnterneerden	Totaal	Omgekomen
Koninklijke Marine	3.847	648
KNIL	36.869	7.552

Geïnterneerden	Totaal	Omgekomen
KNIL hulpcorpsen	1.517	300
Totaal	42.233	8.498

Burgerslachtoffers

De UN spreekt van 14.800 slachtoffers onder geïnterneerde Europese burgers. In onderstaande tabel wordt op basis van diverse bronnen een boven- en ondergrens aangegeven.

Table 3. Geïnterneerde Europese burgers

-	Totaal	Omge komen	Opmerkinge n
Europese Burgers	96.400- 110.000	10.580-16.800	Schattingen. Japanse stukken verloren gegaan
Java	82.600		ca. 29.000 mannen, ca. 25.000 vrouwen en ca. 29.000 kinderen
Sumatra	13.200		1.200 personen van andere nationaliteit (w.o. ca. 700 Britten)
Grote Oost	4.140		Op Celebes geconcentree rd, uitgezonderd ca. 500 op Ambon
Borneo	500		300 personen in juli '42 naar Brits- Borneo

Buitenkampers

Hoeveel niet-geïnterneerde (Indo-)Europeanen er in totaal van de honger en andere ontberingen zijn omgekomen is niet bekend. Eind 1948 waren er in heel Indië nog circa 2.500 Europeanen zoek,

wo personen in die in de Japanse bezettingstijd spoorloos waren verdwenen.

-	Totaal	Om gekomen	Type	Opmerkin gen
niet-geïnterneerde Indo-Europeanen	220.000-240.000	3.500	Buiten kampers	Slachtoffer s Bersiap op 3.500 geschat (ODO).
niet-geïnterneerde Indo-Europeanen		20.000	Buiten kampers	Dit aantal (Bussemaker) wordt gezien als zeer discutabel, doordat onderbouwing ontbreekt.
Arrestaties Kenpeitai	15.000	12.000	Buiten kampers	(Indo-)Europeanen, Indonesiërs en Chinezen. 5.000 werden geëxecuteerd. 7000 stierven in gevangenschap

Indonesiërs

De Indonesische regering schatte het totale dodental begin jaren 1950 op 4 miljoen, in lijn met het UN rapport.

-	Totaal	Om gkomen	Type	Opmerkin gen
Javanen en Madoerezen		2,5-4 milj	Indonesiërs	Voorname lijk door honger

-	Totaal	Om gkomen	Type	Opmerkin gen
Romusha's Java	2,6_tot_12, 5 milj	8.441	Indonesiër s	van hoogleraar caroline tsai
Romusha's Buitengew esten	300.000	165.000	Indonesiër s	oa Birma
Romusha's birma		2.800	Indonesiër s	caroline tsai
Romusha's borneo en halmaheir a		12.100	Indonesiër s	caroline tsai
Romusha's andere nationalite iten	190.000	152.000	Indonesiër s	Chinezen, Maleiers en Tamils naar Birma
Heiho's	60.000	32.500	Indonesiër s	
Heiho ex KNIL	15.000	7.500	Indonesiër s	

'Comfort Women' / 'Troostmeisjes'

-	Totaal	Om gekomen	Type	Opmerkin gen
Europese vrouwen	200-300		Dwang prostitutee s	Japanse bordelen in Nederland s-Indië

-	Totaal	Om gekomen	Type	Opmerkin gen
Koreaanse vrouwen	80.000		Dwang prostitutee s	August 14 marked the 1400th Wednesda y rally, which started 27 years ago, demandin g the Japanese governme nt a formal apology and proper compensat ion for its wartime sexual enslaveme nt.
Japanse of de Taiwanese vrouwen	20.000		Dwang prostitutee s	afkomstig uit de door Japan bezette gebieden

Na 1945 gevallen slachtoffers

Militaire slachtoffers

Bersiap

Jonge revolutionairen in Soerabaja, eind 1945

Bersiap is categorie 4 geweld.

Gedurende meer dan een halve eeuw werd uitgegaan van de cijfers van de O.D.O., met de toevoeging van dr. L. de Jong dat het aantal van 3.400 aan de lage kant was. Het afgelopen decennium werd dit aantal zonder gedegen bronnenonderzoek opgehoogd tot 20 à 30.000. De conclusie van Frederick dat 10% van de Indo-Europeanen in de na-oorlogse jaren zou zijn omgekomen lijkt een ‘mooi’ afrondend gegeven, maar is historisch onverantwoord^[18].

Het voorgaande overziend lijkt mij een Nederlands slachtofferaantal van circa 5.500 het meest reëel, namelijk de 3.500 “gedocumenteerde doden” plus omstreeks 2.000 vermisten^[19].

Bijlagen

Casualties in Asia and the Pacific by nation and type

Casualties ^[20] in the Pacific War numbered around 36.000.000 or 50% of the total casualties of the Second World War.

Nation	Killed/missing	Wounded	Prisoners of war	Civilian deaths
Australia	9470	13997	21726	
China	4.000.000	3.000.000		18.000.000
India ^[21]	6860	24.000	68.890	2.000.000
Japan	1.740.000	94.000	41.440 ^[22]	393.400
Netherlands East Indies	8.498		42.233	4.000.000
Philippines				1.000.000

Nation	Killed/missing	Wounded	Prisoners of war	Civilian deaths
United Kingdom	5.670	12.840	50.016	
United States	11.606	253.142	21.580	

Blank entries indicate that estimates are unavailable, but the numbers likely are small

Quotes

1. "Herman Bussemaker :

"De Indonesische vrijheidsstrijd bestaat in feite uit drie afzonderlijke conflicten die tegelijkertijd speelden. In de eerste plaats was er natuurlijk de interstatelijke oorlog tussen Nederland en Indonesië, ruwweg van 1947 tot en met 1949. Tegenover de 6.000 omgekomen Nederlandse militairen en circa 10.000 omgekomen Nederlandse burgers staan, zo schat ik, circa 30.000 omgekomen Indonesiërs. Het gaat zowel om militairen als burgers.

De meeste doden vielen daarbij in de strijd tussen de centrale regering van Soekarno/Hatta en separatistische Indonesische organisaties als de PKI (communisten). Naast deze burgeroorlog tussen Indonesiërs onderling +was er sprake van een tweede conflict tussen Indonesiërs en groepen Indonesiërs die verdacht werden van Nederlandse sympathieën. Het bekendst zijn de Zuid-Molukkers. Maar ook andere Indonesiërs werden met hele families tegelijk van kant gemaakt. Ook de Indo-Chinese gemeenschap betaalde een zware tol vanwege hun welvaart en vermeende Nederlandse affiniteit.

Hoewel geen Indonesiërs, waren ook de Indische Nederlanders het kind van de rekening tijdens de bersiap-periode vanwege hun loyaliteit aan het Nederlandse bestuur. Tussen oktober 1945 en begin 1946 zijn zeker 3.500 Indische Nederlanders, meest vrouwen en kinderen, vermoord. Door ondervoeding stierven nog duizenden kinderen en ouderen in de bersiap-kampen.

2. Deze drie gelijktijdige oorlogen tijdens de Indonesische vrijheidsstrijd maken een historisch verantwoorde geschiedschrijving van de Indonesische revolutie uitermate complex."

P.Lemon op indisch4ever.nu - 2013_^[23]

3. Volledigheidshalve moet vermeld worden dat ca. 230.000 Indischen naar Nederland zijn overgekomen en ca. 4.000.000 (incl. niet "erkende") in Indonesië zijn gebleven^[24].

4. Doordat de totoks in door de Japanners" beschermde"kampen zaten werd de tol! van dit beleid door Indo families (veelal met kleine kinderen), gedragen. En dat, na bijna 3,5 jaar Jappen tijd, zonder vaste (echtgenoot) inkomsten met oma/opa tjattoeten(om voedsel handelend) om deze benarde tijd levend doorheen te komen^[25].

5. Mij steekt alleen dat wij in Nederland, incl. de Indische gemeenschap, onze doden in Indonesië aan het vergeten zijn. Wij mogen ze zelfs niet herdenken op 15 augustus bij het Indisch Monument!^[26]

6. But we can ask why the information is not better know, and has not attracted more interest over the years? Those are very difficult and complex questions, and certainly no single response is adequate. Survivors, and the families of those who did not survive, have been very quiet about this dark past, and the reasons are not entirely clear. For some, it was too horrible to re-tell; for others, feelings of guilt that somehow they had been complicit with the evils of colonial

oppression have kept them silent. Some perhaps were also silenced by the racial prejudices of the Dutch society around them after arriving in the Netherlands, and feared as well that stories of their experiences would not be believed. And many probably simply wanted to leave the *bersiap* behind them entirely, and refused to burden their children and grand children with what they knew about that history, which they believed was no longer relevant^[27].

7. Een beetje indo die de Jappenkampen heeft overleefd weet zijn weg wel te vinden. Zo iemand dopt zijn eigen boontjes. Is blij dat hij nog leeft. En hij haalt zijn neus niet op voor de geur van andijvie (of spruitjes). Zo iemand toch, heeft de lucht van lijken reeds ingeademd^[28].

Afkortingen

O.D.O.

Nederlandse Opsporingsdienst Overledenen (ODO).

In december 1945 opgerichte organisatie was belast met het verzamelen van betrouwbare gegevens over alle Nederlanders en Nederlandse onderdanen die na 7 december 1941 waren overleden of werden vermist. Helaas is van het O.D.O.-archief zeer weinig bewaard gebleven.

[1] <https://15augustus1945.nl/>

[2] wouter - Opmerkelijke feiten en zaken aangaande Nederlands Indië/Indonesië - <https://indisch4ever.nu/2011/12/27/opmerkelijke-feiten-en-zaken-aangaande-nederlands-indieindonesie/>

[3] eppeson marawasin - 'Moord op duizenden (Indische) Nederlanders was genocide' - <https://indisch4ever.nu/2013/11/21/moord-op-duizenden-indische-nederlanders-was-genocide/>

[4] De Indonesische Grondwet gaat uit van 1945. J. Pondaag - <https://www.volkskrant.nl/columns-opinie/voor-ons-indonesiers-betekent-15-augustus-niets~b68329aa/>

[5] Victory over Japan Day - https://en.wikipedia.org/wiki/Victory_over_Japan_Day

[6] *Bersiap* - <https://en.wikipedia.org/wiki/Bersiap>

[7] The Nanjing Massacre or Rape of Nanjing was an episode of mass murder and mass rape committed by Imperial Japanese troops against the residents of Nanjing (Nanking), then the capital of China, during the Second Sino-Japanese War. Soldiers of the Imperial Japanese Army murdered Chinese civilians and disarmed combatants and numbered an estimated 40.000 to over 300.000 and perpetrated widespread rape and looting.

[8] The Pacific War Online Encyclopedia <http://www.pwencycl.kgbudge.com/C/a/Casualties.htm>

[9] Includes only losses in ground combat.

[10] Prior to 15 August 1945.

[11] American-British-Dutch-Australian Command - https://en.wikipedia.org/wiki/American-British-Dutch-Australian_Command

[12] Het KNIL 1936-1942 in cijfers en beeld - <http://indisch-anders.nl/het-knil-1936-1942-in-cijfers-en-beeld/>

[13] Passie voor onze veteranen? Een onderzoek naar berichtgeving over veteranen in de Nederlandse gedrukte media <https://sd4590ec8c291c560.jimcontent.com/download/version/1503849330/module/11957085722/name/Jongh%2C%20S..pdf>

[14] Belanda Hitam; In 1936 bereikte het aantal inlandse KNIL-soldaten 33 duizend mensen of ongeveer 77%. Bron: <https://translate.google.com/translate?sl=id&tl=nl&u=https%3A%2F%2Fwww.eramuslim.com%2Fsuara-kita%2Fsuara-pembaca%2Fbelanda-hitam.htm>

[15] Het KNIL 1936-1942 in cijfers en beeld: in 1929 had maar 20,76% de Europese status (het waren voornamelijk totoks en Indo's); in 1941, toen uit noodzaak uiteindelijk de dienstplicht voor Indonesiërs was ingesteld, moeten het er percentueel nog minder zijn geweest. Het hogere kader was van meet af aan overwegend 'Europees', de Indonesiërs werden ingezet buiten hun regio van herkomst; deze maatregelen verraden het besef dat het niet vanzelfsprekend was om tegen je eigen landsmensen te vechten, noch te allen tijde de belangen van de kolonisator te verdedigen, en die simpele waarheid wreekte zich toen de oorlog een feit was: velen 'deserteerden'. <http://indisch-anders.nl/het-knil-1936-1942-in-cijfers-en-beeld/>

[16] <https://www.japanseburgerkampen.nl/>

[17] http://taggedwiki.zubiaga.org/new_content/aba9a8abfeb7dd614e31d47fed78aa0d

[18] *Bersiap*: de werkelijke cijfers (2014) - <https://javapost.nl/2014/02/07/bersiap-de-werkelijke-cijfers/>

[19] Jeroen Kemperman - De slachtoffers van de *Bersiap* - http://niodbibliotheek.blogspot.com/2014/05/de-slachtoffers-van-de-bersiap_16.html

- [20] The Pacific War Online Encyclopedia <http://www.pwencycl.kgbudge.com/C/a/Casualties.htm>
- [21] Includes only losses in ground combat.
- [22] Prior to 15 August 1945.
- [23] 'Moord op duizenden (Indische) Nederlanders was genocide' - <https://indisch4ever.nu/2013/11/21/moord-op-duizenden-indische-nederlanders-was-genocide/>
- [24] Opmerkelijke feiten en zaken aangaande Nederlands Indië/Indonesië - <https://indisch4ever.nu/2011/12/27/opmerkelijke-feiten-en-zaken-aangaande-nederlands-indieindonesie/>
- [25] ing.R.L.Mertens - Opmerkelijke feiten en zaken aangaande Nederlands Indië/Indonesië - <https://indisch4ever.nu/2011/12/27/opmerkelijke-feiten-en-zaken-aangaande-nederlands-indieindonesie/>
- [26] Jan A. Somers - Opmerkelijke feiten en zaken aangaande Nederlands Indië/Indonesië - <https://indisch4ever.nu/2011/12/27/opmerkelijke-feiten-en-zaken-aangaande-nederlands-indieindonesie/>
- [27] William H Frederick - 'Moord op duizenden (Indische) Nederlanders was genocide' - <https://indisch4ever.nu/2013/11/21/moord-op-duizenden-indische-nederlanders-was-genocide/>
- [28] Ed Vos - Bersiap: de werkelijke cijfers (2014) - <https://javapost.nl/2014/02/07/bersiap-de-werkelijke-cijfers/>